JUOZAS VITKUS-KAZIMIERAITIS

MOKYTOJUI · 5–8 KLASĖS · 45 MIN.

KODĖL ŽMONĖS RIZIKUOJA VISKUO DĖL LAISVĖS?

Paruošta pamoka apie Laisvės kovas ir Juozą Vitkų-Kazimieraitį (1901–1946): 18 skaidrių, ką sakyti prie kiekvienos, atsakymų gairės, darbo lapas, testas ir atsakymai.

PAMOKA TRUMPAI

KĄ MOKINIAI TURI SUPRASTI PO PAMOKOS

1
Laisvės kovos – 1944–1953 m. Tūkstančiai žmonių priešinosi okupacijai, nes jau žinojo, ką reiškia tremtys ir prievarta.

2
Kazimieraitis galėjo pasitraukti, bet liko. Miške jo sprendimai svėrė ištikimybę kovai ir žmogaus gyvybę.

3
Idėja išliko: 1946 ir 1949 m. Deklaracijų žodžiai – „valdžia priklauso tautai“ – yra mūsų Konstitucijoje.

PAMOKOS EIGA (45 MIN.)

3'	8'	9'	11'	8'	6'	5'
Paslaptis Skaidrės 1–2	**Kontekstas ir priežastys** 3–4	**1944 m. dilema ir kaina** 5–7	**Vadas, kodeksas, sprendimai** 8–11	**Slapyvardžiai** 12–13	**Dienoraštis, idėja, atmintis** 15–17 + kortelė 18	**Šifras** 14 · namų darbai

Turite tik 20 minučių (klasės valandėlė, minėjimas)? Rodykite skaidres 2, 3, 5, 6, 9, 17 ir 18. Esminis klausimas lieka tas pats, užduotys – Trys keliai ir Rombas.

PRIEŠ PAMOKĄ · 5 MIN.

- [ ] Atsidarykite skaidres: prie kiekvienos yra pastabos mokytojui (tas pats tekstas – šiame vadove)
- [ ] Atspausdinkite darbo lapą (3 psl.) kiekvienam mokiniui
- [ ] Grandinės ir rombo korteles – po rinkinį grupei (iškirpti)
- [ ] Lipnūs lapeliai išėjimo kortelei
- [ ] Pasirinktinai: filmo „Bučiuoju, Juozas“ ištrauka (LRT Epika)

PROGRAMOS SĄSAJOS

Klasė	Kur tinka
5 kl.	Istorija 23.2.7 „XX a. herojai“ (partizanai, 1949 m. Deklaracija); 23.2.6 tremtys; 23.1.4 atmintis
6–8 kl.	Klasės valandėlė; etika (vertybių konfliktas, atsakomybė); lietuvių k. (šaltinis, citata)

Pasiekimai: A3 asmenybės vaidmuo · B1 chronologija, priežastys ir pasekmės · C1–C2 šaltinis, faktas ir nuomonė · D2 vertinimas.

SKAIDRĖ PO SKAIDRĖS

1

1 MIN.

SAKYKITE · TITULINĖ

Šiandien kalbėsime apie Laisvės kovas – dešimt metų, kai tūkstančiai Lietuvos žmonių su ginklu priešinosi sovietų okupacijai. Per vieno žmogaus – Juozo Vitkaus-Kazimieraičio – gyvenimą pamatysime, kodėl jie tai darė ir ką tai kainavo. Šių metų gruodžio 10 d. jam būtų 125 metai.

2

3 MIN.

SAKYKITE · PASLAPTIS

Pradėkime nuo paslapties. Štai trys faktai apie vieną žmogų. Neatskleisiu, kas jis – pabandykite atspėti patys.

KLAUSKITE

Kas galėjo būti šis žmogus? Kodėl jo kapas buvo slepiamas net 77 metus?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Jis buvo pavojingas valdžiai; kapas galėjo tapti vieta, kur žmonės rinktųsi; valdžia norėjo, kad jį pamirštų. Atskleiskite: tai Juozas Vitkus-Kazimieraitis, partizanų vadas. Sovietų saugumas jo kūną užkasė slapta, kad niekas nerastų.

Patarimas. Klausimas „kodėl slėpti kapą“ – visos pamokos raktas. Prie jo grįšite pamokos pabaigoje (17 skaidrė).

3

3 MIN.

SAKYKITE · SVARBIAUSIOS DATOS

Kad suprastume šį žmogų, reikia žinoti, kas vyko Lietuvoje. 1918 m. Lietuva paskelbė nepriklausomybę. 1940 m. ją okupavo Sovietų Sąjunga, 1941 m. prasidėjo masiniai trėmimai į Sibirą. 1944 m. sovietai sugrįžo – ir tada tūkstančiai vyrų išėjo į miškus. Partizanų karas truko beveik dešimt metų, iki 1953-ųjų. 1949 m. partizanai paskelbė Deklaraciją apie laisvą Lietuvą. Laisvę Lietuva atgavo tik 1990 m. kovo 11 d.

KLAUSKITE

Kiek metų praėjo nuo 1940 iki 1990? Kelios kartos per tą laiką užaugo?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

50 metų – beveik dvi kartos.

Patarimas. Paprašykite mokinius šias datas užsirašyti – jų prireiks darbo lapo teste.

5 MIN.

SAKYKITE · PRIEŽASČIŲ GRANDINĖ

Dabar būsite istorikai. Turite šešias korteles, bet jos sumaišytos. Sudėkite jas į grandinę taip, kad kiekviena kortelė būtų ankstesnės pasekmė. Tarp kortelių įrašykite „todėl“ arba „nes“.

KLAUSKITE

Kuri grandis, jūsų manymu, svarbiausia – be kurios partizanų karo nebūtų buvę?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Teisinga eilė: A → B → C → D → E → F. Svarbiausia gali būti B (žmonės jau žinojo, kas yra tremtis) arba D (vyrams teko rinktis: kariauti už okupantą, slėptis ar priešintis). Svarbu ne „teisingas“ atsakymas, o paaiškinimas.

Patarimas. Darbo lape (Užduotis 1) kortelės paruoštos iškirpti. Stipresniems mokiniams: „Jei pasikeistų kuri nors grandis, kaip galėjo pasisukti istorija?“

4 MIN.

SAKYKITE · TRYS KELIAI

1944 m. liepa. Sovietų kariuomenė artėja prie Kauno. Juozas Vitkus – 42 metų, pulkininkas leitenantas, šešių vaikų tėtis. Jo brolis Valerijonas traukiasi į Vakarus ir kviečia kartu. Prieš Juozą trys keliai. Aptarkite poroje: ką kiekvienu keliu jis laimėtų ir ką prarastų?

KLAUSKITE

Kurį kelią rinktumeisi tu? Kas tau būtų sunkiausia palikti?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Pasitraukęs būtų saugus, bet paliktų Tėvynę okupantui, o didelę šeimą išvežti sunku. Prisitaikęs būtų su šeima, bet turėtų tarnauti okupantui ir tylėti. Priešindamasis gintų laisvę, bet rizikuotų gyvybe ir šeimos likimu.

Patarimas. Neatskleiskite, ką jis nusprendė, kol poros nepasisakys. Jo atsakymas – kitoje skaidrėje.

2 MIN.

SAKYKITE · JO ATSAKYMAS

Štai ką Juozas atsakė broliui 1944 m. liepos 12 d. (Perskaitykite lėtai.) Žodis „nusistatymas“ reiškia tvirtą, apgalvotą apsisprendimą. O po metų bendražygiui, kuris siūlė trauktis, jis paaiškino kodėl – perskaitykite antrą citatą.

KLAUSKITE

Kokias dvi priežastis jis įvardija antroje citatoje?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Pareiga žmonėms, kurie juo pasitiki (kas jiems vadovaus?), ir priesaika. Taip pat – parodyti pasauliui, kad tauta nepasidavė.

Patarimas. Sakykite „nusistatymas“, ne „pasirinkimas“ – taip užrašyta šaltinyje. Pirmoji citata – brolio Valerijono liudijimas, antroji – J. Grigo (knyga, p. 47 ir 157).

7 3 MIN.

SAKYKITE · LAISVĖS KAINA

Šie skaičiai atrodo šalti, bet už kiekvieno jų – žmonės. Viena iš 1948 m. gegužės ištremtų šeimų – Vitkų: mama Genovaitė ir penki vaikai, jauniausiam – treji su puse. Juos išvežė į Irkutsko sritį, į Sibirą. Iš tremties juos paleido tik 1956 m.

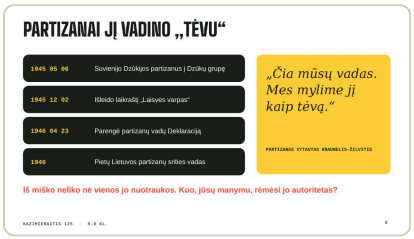
KLAUSKITE

Kiek žmonių gyvena jūsų mieste ar miestelyje? Kiek tokių miestų kaip jūsų sudarytų 132 000 žmonių?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Pvz., Alytuje gyvena apie 50 000 – tai beveik trys Alytūs. Svarbu pajusti mastą.

Patarimas. Skaičiai: ~50 000 kovojo su ginklu, ~20 000 žuvo (VLE, KAM). Kitų tyrėjų skaičiai mažesni; 9–12 kl. pamokoje tai aptariama plačiau.

8 2 MIN.

SAKYKITE · PARTIZANŲ „TĖVAS“

1944 m. rudenį Juozas pasirinko slapyvardį Kazimieraitis, o 1945 m. birželį galutinai pasitraukė iš legalaus gyvenimo. Jam buvo 43 metai – daugelis partizanų jam tiko į vaikus. Jie jį vadino „Tėvu“. Ką jis padarė per metus: suvienijo Dzūkijos partizanus į Dzūkų grupę, įvedė priesaiką ir taisykles, leido laikraštį „Laisvės varpas“, tapo Pietų Lietuvos partizanų srities vadu ir parengė Deklaraciją apie laisvą Lietuvą.

Patarimas. Iš miško nėra nė vienos jo nuotraukos. Gyvas būdamas jis turėjo pulkininko leitenanto laipsnį; pulkininku pakeltas po mirties.

9 5 MIN.

SAKYKITE · GARBĖS KODEKSAS

Kazimieraitis reikalavo, kad partizanai laikytųsi griežtų taisyklių. Štai devynios jo taisyklės, perpasakotos pagal dokumentus ir bendražygių prisiminimus. Grupėje sudėliokite jas rombu: viršuje – pati svarbiausia, apačioje – mažiausiai svarbi. Svarbiausia – susitarti ir pagrįsti.

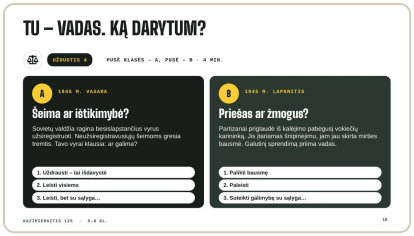
KLAUSKITE

Kurią taisyklę iškėlėte į viršų ir kodėl? Kodėl kariuomenei, kuri slapstosi miške, svarbu, ką apie ją galvoja kaimo žmonės?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Dažnai viršuje – „Nieko neatimk jėga“: partizanai be žmonių paramos neišgyventų; kitaip jie taptų tokie patys kaip okupantai. Arba „Prisiek“ – be ištikimybės nėra kariuomenės. „Rašyk dienoraštį“ dažnai atsiduria apačioje – prie jos grįšime.

Patarimas. Sovietų tardytojas 1947 m. Kazimieraičio žmonai sakė, jog jis „stengėsi, kad jų kovoje nebūtų teroro, baudė savuosius už plėšikavimus“ (knyga, p. 146). Tai pripažino net priešas.

4 MIN.

SAKYKITE · KĄ DARYTUM TU?

Dabar jūs – vadas. Tai tikros situacijos, su kuriomis susidūrė Kazimieraitis. Pusė klasės sprendžia pirmą, pusė – antrą. Pasirinkite sprendimą ir pasakykite, kodėl. Galite sugalvoti ir savo variantą.

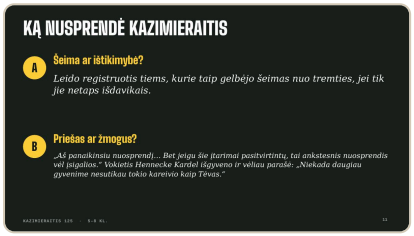
KLAUSKITE

Kas šiose situacijose sunkiausia? Ar yra visiškai teisingas atsakymas?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Abiejose susiduria dvi vertybės: ištikimybė kovai ir žmogaus gyvybė / šeima. Visiškai teisingo atsakymo nėra – vadas turi pasverti, kas svarbiau.

Patarimas. Neatskleiskite atsakymo, kol grupės neapsispręs. Ką nusprendė jis – kitoje skaidrėje.

2 MIN.

SAKYKITE · KĄ PADARĖ JIS

Štai ką nusprendė Kazimieraitis.

KLAUSKITE

Ar jo sprendimai panašūs? Ką jie sako apie tai, kas jam buvo svarbiausia?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Abu kartus jis rado trečią kelią: ne aklai laikėsi taisyklės, bet ir jos neatsisakė – suteikė galimybę su sąlyga. Jam rūpėjo žmogus ir jo gyvybė, bet ir kovos tikslas.

Patarimas. Sąsaja su etika: kaip suderinti taisyklę ir gailestingumą.

4 MIN.

SAKYKITE · KODĖL TOKIE SLAPYVARDŽIAI?

Kiekvienas partizanas turėjo slapyvardį – kad priešas nesužinotų tikro vardo ir nenukentėtų šeima. Bet slapyvardis buvo ir žinia: ką žmogus vertina. Pažiūrėkite į šešis tikrus slapyvardžius. Istorikai ištyrė 935 slapyvardžius: dažniausi – iš gamtos (Ąžuolas, Vanagas, Žaibas) ir kunigaikščių vardai (Šarūnas, Kęstutis, Vytautas).

KLAUSKITE

Kurie slapyvardžiai saugo geriausiai? Kuris gali išduoti žmogų? Kodėl kunigas galėjo pasirinkti moterišką vardą Elytė?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Dzūkas gali išduoti kraštą, iš kurio žmogus kilęs. Elytė – gali klaidinti priešą, skaitantį perimtus raštus; bet šaltiniai to nepaaiškina, todėl tai tik spėjimas. Svarbu atskirti faktą nuo spėjimo.

Patarimas. Kazimieraitis: priesaga -aitis lietuvių kalboje reiškia „kieno nors sūnus" (kaip Jonaitis – Jono sūnus). Kodėl jis taip pasirinko, tiksliai nežinome – yra dvi versijos.

13 4 MIN.

SAKYKITE · TAVO SLAPYVARDIS

Dabar sukurkite slapyvardį sau. Jis turi atitikti tris sąlygas. Pirma – neišduoti tavęs: nei vardo, nei miesto, nei išvaizdos. Antra – pasakyti, kas tau svarbu. Trečia – partizanų vadovybė 1949 m. uždraudė slapyvardžius, kurie „lietuviškai dvasiai nepriimtini", todėl jis turi skambėti oriai. Parašykite slapyvardį ir du sakinius, kodėl jis toks.

KLAUSKITE

Kas nori perskaityti savo slapyvardį? Klasė: ar jis tikrai neišduoda autoriaus?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Pvz., „Šermukšnis – auga prie mūsų sodybos ir išlieka per žiemą, kaip noriu išlikti aš". Klasė gali atkreipti dėmesį, jei slapyvardis per daug pasako (pvz., pagal pavardę ar plaukų spalvą).

Patarimas. Papildomas iššūkis: partizanai slapyvardžius keisdavo. Paprašykite sugalvoti ir antrą – jei pirmasis „sudegtų".

14 5 MIN. (ARBA NAMŲ DARBAI)

SAKYKITE · PERIMTAS PRANEŠIMAS

Tai šifruotas partizanų pranešimas. Kiekviena raidė pakeista skaičiumi, tačiau ne savo vieta abėcėlėje: visos raidės pastumtos tiek pat vietų į priekį. Per kiek – nežinome. Žinome tik tiek, kad pranešimas prasideda žodžiu TĖVAS. Taip šifrus laužė ir saugumas. Raskite raktą ir perskaitykite visą pranešimą.

KLAUSKITE

Kaip radote raktą? Ko išmokome apie šifrų saugumą?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Raktas – 5: T yra 26-a raidė, o užšifruota 31 (26 + 5 = 31). Pranešimas: „TĖVAS LIEPIA RAŠYTI DIENORAŠTĮ". Išvada: jei priešas žino bent vieną žodį, šifrą galima perskaityti. Kazimieraičio slaptaraštį saugumas perskaitė, kai suimtas štabo narys 1947 m. tardymo metu atskleidė raktą (knyga, p. 128). Šifras patikimas tiek, kiek patikimi jį žinantys žmonės.

Patarimas. Jei skaičius didesnis už 32 – skaičiuojama ratu: po Ž (32) eina A (1). Šiame pranešime tai pasitaiko – pažiūrėkite, ar mokiniai tai pastebės.

15 3 MIN.

SAKYKITE · DIENORAŠČIO PARADOKSAS

Pirmuoju savo įsakymu 1945 m. gegužės 7 d. Kazimieraitis liepė partizanams rašyti dienoraščius – „kaip medžiagą istorijai“. 1946 m. sausio 12 d. sovietų saugumas užpuolė štabo bunkerį prie Skroblaus upelio ir paėmė jo dienoraštį. Priešas laikė jį archyve – ir būtent todėl jis išliko. Šiandien jį galime perskaityti knygoje.

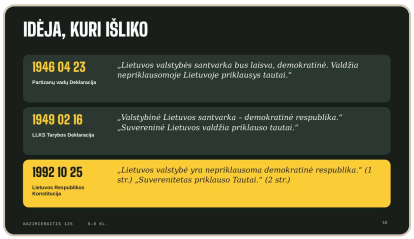
KLAUSKITE

Ar jis padarė klaidą, liepdamas rašyti? Ką mes šiandien žinotume, jei dienoraščio nebūtų?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Dienoraštis buvo pavojingas – priešas galėjo sužinoti žmonių vardus. Bet be jo nežinotume, kaip kūrėsi partizanų organizacija, kokios buvo taisyklės. Pačio vado žodžiai – „surasti tuos tyliuosius, mažai kam žinomus didvyrius“. Kartais tai, kas pavojinga šiandien, tampa atmintimi rytoj.

Patarimas. Galite paklausti: ar jūs ką nors užrašote ar fotografuojate, kad prisimintumėte? Kas iš mūsų laikų gali neišlikti?

16 3 MIN.

SAKYKITE · IDĖJA, KURI IŠLIKO

Partizanai žuvo, bet jų idėja išliko. Perskaitykite tris sakinius. Pirmąjį 1946 m. parengė Kazimieraitis, antrąjį 1949 m. pasirašė aštuoni partizanų vadai, trečiasis – mūsų dabartinė Konstitucija, priimta 1992 m.

KLAUSKITE

Kas šiuose trijuose sakiniuose sutampa? Ką reiškia „valdžia priklauso tautai“? Ar tai susiję su jumis?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Visi trys sako: Lietuva – demokratinė valstybė, valdžia priklauso tautai, t. y. žmonėms, kurie renka savo valdžią. Tai susiję su kiekvienu – kai užaugę balsuosite, pasinaudosite šia teise.

Patarimas. 1999 m. Seimas 1949 m. Deklaraciją pripažino Lietuvos valstybės teisės aktu. Atsakymas į 2 skaidrės klausimą: jo kapą slėpė, nes jo idėja buvo pavojinga okupantams.

17 2 MIN.

SAKYKITE · RASTAS PO 76 METŲ

1946 m. liepos 2 d. Kazimieraitis buvo sunkiai sužeistas Žaliamiškyje ir tą pačią dieną mirė. Liudininkai pasakojo, kad paskutinėmis minutėmis jis pasakė tikįs, jog Lietuva bus laisva. Sovietų saugumas jo kūną slapta užkasė Leipalingyje. Istorikai jį rado tik 2022 m., o 2023 m. spalio 21 d. jis palaidotas Vilniuje, Antakalnio kapinėse. Šeima kapo neturėjo 77 metus.

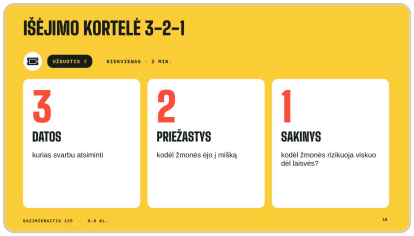
KLAUSKITE

Grįžkime prie pirmojo klausimo: kodėl okupantams reikėjo slėpti jo kapą? Kodėl valstybei svarbu jį surasti?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Kapas būtų tapęs atminties ir pasipriešinimo vieta. Surasti – tai grąžinti žmogui vardą, šeimai – kapą, tautai – atmintį.

Patarimas. Toje vietoje Leipalingyje kuriamas Kazimieraičio muziejus. Palaikų ir atpažinimo nuotraukų mokiniams nerodykite.

18

2 MIN.

SAKYKITE · IŠĖJIMO KORTELĖ 3-2-1

Pamokos pabaiga. Ant lapelio parašykite: tris datas, kurias šiandien sužinojote ir svarbu atsiminti; dvi priežastis, kodėl žmonės ėjo į mišką; vieną sakinį – jūsų atsakymą į pamokos klausimą: kodėl žmonės rizikuoja viskuo dėl laisvės?

Patarimas. Namų darbai (pasirinktinai): paklausti artimųjų, ar giminėje yra ištremtųjų ar partizanavusių žmonių. Arba užbaigti šifrą ir testą darbo lape.

DARBO LAPAS · 5–8 KL.

Vardas, pavardė: _____ Klasė: _____

UŽDUOTIS 1 KODĖL VYRAI IŠĖJO Į MIŠKĄ?

Iškirpk korteles ir sudėk į grandinę

D Vyrus šaukia į sovietų kariuomenę, gresia suėmimai ir tremtis

A 1940 06 15 SSRS okupuoja Lietuvą, sunaikinama kariuomenė

F 1949 02 16 partizanai skelbia: Lietuva bus demokratinė respublika

C 1944 vasarą sovietų kariuomenė grįžta

E Tūkstančiai vyrų išeina į miškus – prasideda partizanų karas

B 1941 06 14 prasideda masiniai trėmimai į Sibirą

[ ] todėl [ ] todėl [ ] todėl [ ] todėl [ ] todėl [ ]

UŽDUOTIS 2 1944 M. LIEPA: TRYS KELIAI

Poromis

	Ką duoda?	Ką kainuoja?
A. Trauktis į Vakarus		
B. Likti ir prisitaikyti		
C. Likti ir priešintis		

UŽDUOTIS 3 GARBĖS KODEKSAS

Sudėliokite rombu: viršuje – svarbiausia

1 Prisiek Dievui ir Tėvynei

2 Negerk alkoholio

3 Nieko neatimk iš žmonių jėga

4 Neprovokuok kautynių be reikalo

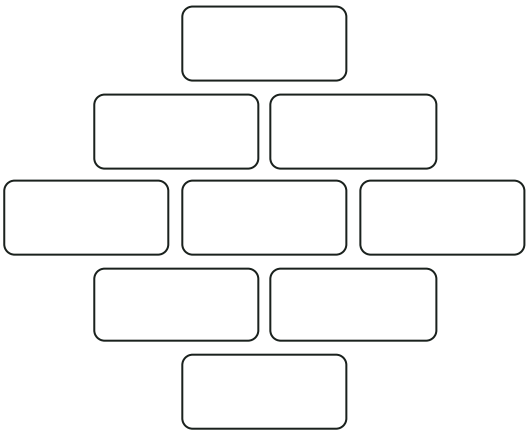
5 Atsiskaityk už kiekvieną žuvusį

6 Rašyk dienoraštį – istorijai

7 Niekam nerodyk slėptuvės

8 Bausk savuosius už plėšikavimą

9 Mokykis karybos

Viršuje – svarbiausia, apačioje – mažiausiai svarbi

Kodėl svarbiausia būtent ši taisyklė?

_____

UŽDUOTIS 4 TU – VADAS

Pasirink ir pagrįsk

A · 1945 M. VASARA

ŠEIMA AR IŠTIKIMYBĖ?

Sovietų valdžia ragina besislapstančius vyrus užsiregistruoti. Neužsiregistravusiųjų šeimoms gresia tremtis. Tavo vyrai klausia: ar galima?

Uždrausti – tai išdavystė | **Leisti visiems** | **Leisti, bet su sąlyga...**

Mūsų sprendimas ir kodėl:

_____

_____

B · 1945 M. LAPKRITIS

PRIEŠAS AR ŽMOGUS?

Partizanai priglaudė iš kalėjimo pabėgusį vokiečių karininką. Jis įtariamas šnipinėjimu, jam jau skirta mirties bausmė. Galutinį sprendimą priima vadas.

Palikti bausmę | **Paleisti** | **Suteikti galimybę su sąlyga...**

Mūsų sprendimas ir kodėl:

_____

_____

UŽDUOTIS 5 SUSIKURK SAVO SLAPYVARDĮ

Neišduoda tavęs · sako, kas svarbu · skamba oriai

Mano slapyvardis: _____

Kodėl jis toks (2 sakiniai):

_____

_____

UŽDUOTIS 6 PERIMTAS PRANEŠIMAS

Pranešimas prasideda žodžiu TĖVAS. Raskite raktą

A 1	Ą 2	B 3	C 4	Č 5	D 6	E 7	Ę 8	Ė 9	F 10	G 11	H 12	I 13	Į 14	Y 15	J 16
K 17	L 18	M 19	N 20	O 21	P 22	R 23	S 24	Š 25	T 26	U 27	Ų 28	Ū 29	V 30	Z 31	Ž 32

31·14·3·6·29 / 23·18·12·27·18·6 / 28·6·30·20·31·18 / 11·18·12·25·26·28·6·30·31·19

Raktas (per kiek vietų pastumta): ____ Pranešimas:

_____

UŽDUOTIS 7 IŠĖJIMO KORTELĖ 3–2–1

3 datos, kurias svarbu atsiminti:

_____

_____

_____

2 priežastys, kodėl žmonės ėjo į mišką:

_____

_____

1 sakinys: kodėl žmonės rizikuoja viskuo dėl laisvės?

_____

_____

UŽDUOTIS ✓

PASITIKRINK

Pažymėk vieną teisingą atsakymą

1. Kodėl 1944 m. vasara – lūžis Lietuvos istorijoje?

◯ Baigėsi Antrasis pasaulinis karas ◯ Grįžo sovietų okupacija ir prasidėjo partizanų karas

◯ Lietuva atgavo nepriklausomybę

2. Kuris teiginys yra nuomonė, o ne faktas?

◯ Kazimieraitis žuvo 1946 m. liepos 2 d. ◯ Jo šeima ištremta 1948 m.

◯ Jis buvo geriausias visų laikų partizanų vadas

3. Kodėl Kazimieraitis leido kai kuriems vyrams užsiregistruoti sovietų valdžiai?

◯ Norėjo, kad jie taptų šnipais ◯ Taip jie gelbėjo savo šeimas nuo tremties ◯ Partizanams baigėsi maistas

4. Ką bendra turi 1949 m. Deklaracija ir dabartinė Konstitucija?

◯ Abi skelbia, kad valdžia priklauso tautai ◯ Abi pasirašė tie patys žmonės ◯ Abi parašytos 1990 m.

5. Kodėl jo štabo dienoraštį galime skaityti ir šiandien?

◯ Jį išsaugojo šeima ◯ Saugumas jį paėmė, ir jis išliko archyve ◯ Jis buvo išspausdintas 1946 m.

6. Sunumeruok įvykius nuo ankstyviausio: ☐ 1990 – Nepriklausomybės atkūrimas · ☐ 1941 – pirmieji masiniai trėmimai · ☐ 1949 – LLKS Deklaracija · ☐ 1940 – sovietų okupacija

7. Ką Kazimieraičio istorija moko apie laisvės kainą? (2 sakiniai)

ATSAKYMAI MOKYTOJUI · 5–8 KL.

Užduotis	Atsakymas, gairės
1. Grandinė	A → B → C → D → E → F. Vertinamas ryšys „todėl/nes“, ne tik eilė.
2. Trys keliai	A – saugu sau, bet Tėvynė lieka okupantui, šeimą išvežti sunku. B – šeima kartu, bet tektų tarnauti okupantui. C – laisvės gynimas, bet rizika gyvybei ir šeimai. Jis rinkosi C: „toks mano nusistatymas“.
3. Rombas	Teisingo atsakymo nėra. Dažnai viršuje – „Nieko neatimk iš žmonių jėga“ (be gyventojų paramos partizanai neišgyventų) arba „Prisiek“. Svarbu pagrindimas.
4. Dilemos	A: Leido registruotis tiems, kurie taip gelbėjo šeimas nuo tremties, jei tik jie netaps išdavikais. B: „Aš panaikinsiu nuosprendį... Bet jeigu šie įtarimai pasitvirtintų, tai ankstesnis nuosprendis vėl įsigalios.“ Vokietis Hennecke Kardel išgyveno ir vėliau parašė: „Niekada daugiau gyvenime nesutikau tokio kareivio kaip Tėvas.“
6. Šifras	Raktas 5. Pranešimas: „TĖVAS LIEPIA RAŠYTI DIENORAŠTĮ“. T (26) + 5 = 31; po Ž (32) – vėl A.
Pasitikrink 1–5	1 – Grįžo sovietų okupacija ir prasidėjo partizanų karas; 2 – Jis buvo geriausias visų laikų partizanų vadas; 3 – Taip jie gelbėjo savo šeimas nuo tremties; 4 – Abi skelbia, kad valdžia priklauso tautai; 5 – Saugumas jį paėmė, ir jis išliko archyve
Pasitikrink 6	4 – 2 – 3 – 1 (1940 → 1941 → 1949 → 1990).
Pasitikrink 7	Pvz.: laisvė kainavo gyvybes ir šeimų tremtis; žmonės, kaip Kazimieraitis, tikėjo, kad ji verta aukos, ir jų idėja išsipildė 1990 m.

FAKTŲ ATMINTINĖ

Data	Įvykis
1901 12 10	Gimė Ketūnų k. (Mažeikių aps.); vaikystė Tirkšliuose
1920	Savanoris Karo mokykloje Kaune; 1921 m. gruodį baigė
1927 06 05	Vedė mokytoją Genovaitę Grybauskaitę
1929–1934	Belgijos karo mokyklos Inžinerijos skyrius (pirmas bandymas 1928 m. nepavyko)
1938	Pulkininkas leitenantas, Karo mokyklos lektorius
1942–1944	Lietuvių frontas, „Kęstutis“, LLA pogrindinė karo mokykla
1944 07 12	Atsisakė trauktis į Vakarus su broliu Valerijonu
1945 05 07	Dzūkų grupės štabas, įsakymas Nr. 1
1945 06	Galutinai pasitraukė iš legalaus gyvenimo
1945 11 18	A apygarda (vėliau Dainava)
1946 04 23	Partizanų vadų Deklaracija; Pietų Lietuvos srities vadas
1946 06 08	Paskutinis laiškas šeimai
1946 07 02	Sužeistas Žaliamiškyje prie Janavo, mirė Guobiniuose
1948 05 21–22	Žmona su 5 vaikais ištremta į Irkutsko sr.; paleisti 1956 m.
1949 02 16	LLKS: Laisvės kovotojo karžygio vardas (po mirties)
1997 / 1998	Vyčio Kryžiaus ordinas; pulkininko laipsnis (po mirties)
2022 10 20	Palaikai rasti Leipalingyje; lapkritį patvirtinta DNR
2023 10 21	Palaidotas Antakalnio kapinėse, Vilniuje

Šeima: žmona Genovaitė (1904–1980); vaikai Vytautas (1930), Rimgaudas (1933), Algimantas (1934), Jūratė ir Kastytis (1937), Liudas (1944). Pirmagimis Vitolis (1928) mirė kūdikis.

NESAKYKITE – SAKYKITE

Dažna klaida	Teisingai
„Toks mano pasirinkimas“	**„toks mano nusistatymas“**
Žuvo 1946 07 04	**1946 07 02**
„Pulkininkas“ 1945–1946 m.	**pulkininkas leitenantas; pulkininkas – po mirties**
Į mišką 1944 m.	**1945 m. birželį**
„Iššoko iš traukinio“	**pasislėpė rugiuose ir negrįžo į ešeloną**
„Karo akademija“	**Belgijos karo mokyklos Inžinerijos skyrius**
Ištremta su 7 vaikais	**su 5 vaikais**
„Apygardos“ vadas (1946)	**Pietų Lietuvos partizanų srities vadas**
„Nukovė du kareivius“	**neįrodyta – „atsišaudė“**

NUORODOS

- **LGGRTC virtuali paroda:** virtualios-parodos.lt/kazimieraitis
- **Filmas „Bučiuoju, Juozas“** (2023, 60 min., N-7) – LRT Epika
- **Filmas „Nepaprasta auka“** (2017) – LRT mediateka
- **Knyga:** V. Vitkus, „Pulkininkas Kazimieraitis“, 2017
- **Svetainė:** kazimieraitis.lt

Atpažinimo protokolų ir palaikų nuotraukų mokiniams nerodykite. Programos punktai – pagal 2022 m. bendrąsias programas; prieš planuodami sutikrinkite emokykla.lt.